

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

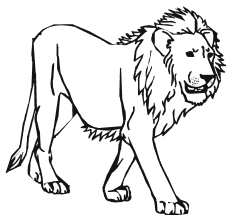
Альфонс
ДОДЕ

■

ТАРТАРЕН
ТАРАСКОНСЬКИЙ

Трилогія

Переклад з французької

Харків
«ФОЛІО»
2017

НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ ТАРТАРЕНА ТАРАСКОНСЬКОГО

Моєму другові
Гонзагу Пріва

У Франції
всі трохи тарасконці

Епізод перший У ТАРАСКОНІ

І. Садок із баобабом

Відтоді, як я вперше завітав до Тартарена Тарасконського, минуло дванадцять-п'ятнадцять років, проте мені здається, що це сталось учора: в пам'яті моїй той день закарбувався на все життя. Безстрашний Тартарен жив тоді на околиці, в третьому будинку по лівий бік Авіньйонського шляху. Це була вілла із садком попереду і балконом позаду, із сліпучо-білими стінами й зеленими жалюзі; біля хвіртки — зграйка малих савоярів, які гралися в класи або дрімали на осонні, поклавши голови на свої скриньки з ваксою.

Вілла як вілла... Дивлячись на неї, ніхто й не подумав би, що це — оселя героя. Проте всередині... Боже милій! Скрізь — від підвалу до горища, ба навіть у садку! — витав дух героїзму. Атож!..

О Тартаренів садок! У всій Європі такого не побачиш! Жодного французького дерева, жодної французької квітки! Самі лиш екзотичні рослини: камедні й калебасові дерева, бавовник, кокосові пальми, манго, банани, пальми, баобаб, індійські смоківниці, кактуси, берберійські фіги. Здавалося, що ви не в Тарасконі, а за десять тисяч миль від нього — у Центральній Африці. Щоправда, все було завбільшки не таке, яким створила його природа: кокосові пальми — не вищі за буряки, а баобаб (дерево-велетень, *arbos gigantea*) розкошував у горщику з-під реzedи. Ну то й що? Для Тараскона й те було добре, і ті високошановні городяни, які в неділю з ласки Тартарена милувалися його баобабом, верталися додому щиро захоплені.

Тож уявіть собі, як я хвилювався, коли вперше опинився в цьому чарівному садку! А коли мене запросили до кабінету героя, то почуття мої й змалювати годі!

Тартаренів кабінет — одна з міських пам'яток — виходив вікнами в садок, і баобаб ріс якраз перед його застакленими дверима.

Це була простора кімната, геть уся — від стелі аж до підлоги — завішана зброєю. Тут була зібрана зброя всіх країн світу: карабіни, пищалі, мушкетони, корсиканські й каталонські ножі, ножі-револьвери, ножі-кинджали, малайські кріси, караїбські та кремінні стріли, залізні рукавиці, кастети, готтентотські кії, мексиканські ласо — чого тут тільки не було...

На всіх цих крицевих лезах, на прикладах сліпучо вигравало сонце — мовби для того, щоб нагнати на вас іще більшого страху... Єдине, що трохи заспокоювало серед усіх цих знарядь убивства, — це добрий вигляд і охайність. Усе стояло, висіло й лежало на своїх місцях; усе сяяло, виблискувало і все мало ярлики, наче в аптеці. То

тут, то там висіли коротенькі турботливі написи-попередження:

«Стріли отруєні, не торкатися!»

Або:

«Рушниці заряджені, обережно!»

Якби не ці написи, я б не наважився сюди зайти.

Посеред кабінету стояв круглий столик. На ньому — пляшка рому, турецький кисет, «Подорожі капітана Кука», романи Купера, Густава Емара, мисливські оповідання — про полювання на ведмедів, слонів, про соколині лови тощо. А за столиком сидів рум'яний присадкуватий товстун років сорока — сорока п'яти, у жилетці й фланелевих кальсонах, з густою коротенькою борідкою і блискучими очима. В одній руці він тримав книжку, а в другій — довжелезну люльку із залізною накривкою і вимахував нею. Читаючи якесь жахливе оповідання про мисливців за скальпами, він випинав нижню губу й корчив страшні гримаси — його симпатичне обличчя дрібного тарасконського рантьє набирало виразу такої ж добродушної лютості, яка панувала в усій оселі.

Це й був Тартарен, Тартарен Тарасконський, безстрашний, великий, незрівнянний Тартарен Тарасконський.

II. Кілька слів про славне місто Тараскон.

Стрільці по кашкетах

За часів, про які я розповідаю, Тартарен Тарасконський не був іще Тартареном, яким він є нині — великим Тартареном Тарасконським, відомим у всій південній Франції. Але вже й тоді він був королем Тараскона.

За віщо ж він удостоївся королівської шани?

Насамперед слід вам знати, що всі жителі того краю — і старі, й молоді, і дорослі, й діти — мисливці. Полюван-

ня — найпалкіша пристрасть тарасконців ще від часів непам'ятних, коли в навколишніх болотах лютувала Тараска і тарасконці влаштовували на неї облави. А це така давнина, що й не сказати!..

Щонеділі вранці геть усі тарасконці, обвішані зброєю, з торбами на спинах вирушають за місто під шалений гавкіт собак, виття тхорів, звуки сурм та мисливських рогів. Препишне видовище... Та, на лихо, дичини нема! Нема й сліду!

Звірина, дарма що вона звірина, кінець кінцем стала недовірлива й обережна.

Усі лігва порожні, всі гнізда покинуті на п'ять миль довкола Тараскона. Ні дрозда, ні перепілки; жодного бодай малесенького кроля, жодної бодай крихітної чикалки. А тим часом тарасконські пагорки, пропахлі миртом, лавандою та розмарином, такі мальовничі й принадні! І виноградники на похилих берегах Ропи, які буяють гронами мускатного винограду — найдухмянішого, найсоковитішого, найсолодшого, — теж напрочуд манливі. Так-то воно так, проте далі лежить Тараскон, а в звірячому та пташиному царстві він зажив лихої слави. Перелітні птахи навіть позначили його великим хрестом на своїх маршрутах, і тільки-но дикі качки, що видовженими трикутниками спускаються до Камарги, забачать міські дзвіниці, провідар щосили криче: «Ось Тараскон! Ось Тараскон!» І зграя щосили накидає круга.

Отож тільки і є дичини в тарасконських околицях, що один-єдиний старий зайчисько, який дивом урятувався від ловецьких потіх тарасконців і вперто не хоче перебиратися кудись-інде. Цього зайця в Тарасконі знають геть усі. Він навіть прізвисько має — Швидкий. Усі знають, що лігво його в маєтку Бомпара, — до річі, ціна на його землю через це вдвічі, коли не втричі побільшала, — та вплювати Швидкого так нікому й не пощастило.